

WALDEMAR WAŚKOWICZ

Funkcjonowanie kół informatycznych na terenie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich w Polsce

The way of functioning IT classes in the reformatory and youth detention centres in Poland

Doktor, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Wydział Pedagogiki i Psychologii, Instytut Pedagogiki, Zakład Pedagogiki Resocjalizacyjnej, Polska

Streszczenie

Rozpowszechnienie technologii informacyjnej zmienia edukację, sposoby przekazywania informacji oraz spędzania czasu wolnego. Urządzenia multimedialne wykorzystujące sygnały cyfrowe do przekazywania informacji, znajdują coraz powszechniejsze zastosowanie w środowisku szkolnym, przez co wymuszają zmiany w realizacji procesu nauczania. Dlatego ważnym zadaniem w placówkach resocjalizacyjnych typu schroniska dla nieletnich i zakłady poprawcze jest realizowanie oddziaływań opartych na technologii informacyjnej w celach edukacyjnych i rozrywkowych.

Słowa kluczowe: technologia informacyjna, koło informatyczne, komputer, Internet, nieletni, schronisko dla nieletnich, zakład poprawczy, resocjalizacja

Abstract

The growing popularity of IT has changed education, transmission of information and ways of spending free time. Multimedia equipment that uses digital signals for transmission of information is becoming more and more common in school life and thus enforces changes in the educational process. That is why it is very important for rehabilitation institutions like juvenile detention centres and community homes to carry out tasks based on IT for both, educational as well as entertainment purposes.

Keywords: Information Technology, IT Club, computer, the Internet, juvenile, juvenile detention centre, community home, rehabilitation

Wstęp

W dobie dzisiejszej informatyka określana jest zespołem dyscyplin naukowych i technicznych zajmujących się automatycznym przetwarzaniem, przechowywaniem i przesyłaniem informacji oraz projektowaniem, budową i eks-

ploatacją niezbędnych do tego celu środków technicznych (Małeckie, Arendt, Bryszewski i Krasiukianis, 1997). Natomiast technologia informatyczna jest bardzo szerokim pojęciem w skład której wchodzi wiele dziedzin wiedzy takich jak informatyka, matematyka oraz inne dziedziny, w których występują narzędzia i technologie związane z przetwarzaniem informacji. IT jest zaangażowana w pozyskiwanie, gromadzenie, przetwarzanie i dystrybuowanie informacji przez sprzęty elektroniczne, takie jak komputer, telefon, radio czy telewizja (Collin, Głowiński, 1999). S. Juszczak (2002) definiuje technologię informacyjną jako całokształt metod i narzędzi przetwarzania informacji, obejmujący metody poszukiwania i selekcji informacji, jej gromadzenia, zapisywania, przechowywania, przetwarzania, a wreszcie jej przesyłania lub usuwania. Ponadto TI bezpośrednio wskazuje na wzajemną zbieżność zastosowań elektroniki, ekonomii, zarządzania oraz psychologii i socjologii, która skutkuje znamienymi modyfikacjami w sposobie funkcjonowania jednostek ludzkich, podmiotów gospodarczych, jak i całych przedsiębiorstw. Innowacyjność tych obszarów, będąca konsekwencją rozwoju technologii informacyjnych, oraz niemal niezauważalne zawłaszczenie coraz to nowych obszarów życia codziennego są nie do przecenienia (Dębicka, Winiarski, 2010). Dlatego też nie wytrzymało próby czasu uznawanie za informatykę wszystkiego, co jest związane z komputerami. Obecnie komputery są stosowane niemal w każdej dziedzinie, głównie jednak jako „procesory informacji”.

Biorąc pod uwagę charakter placówek, jakimi są schroniska dla nieletnich oraz zakłady poprawcze, należy spojrzeć na technologię informacyjną przez pryzmat potrzeb edukacyjnych, a głównie z myślą o metodyce nauczania, która jest stosowana w szkołach funkcjonujących na terenie schronisk i zakładów. Docelowo szeroko rozumiane oddziaływania edukacyjne stanowią jedną z wielu składowych resocjalizacji.

Resocjalizacja, jak twierdzi Pytka (2008), oznacza modyfikację zachowania jednostki, które niezgodne jest z normami społecznymi adekwatnymi do wieku jednostki i środowiska. Natomiast Jaworska (2012) uważa, że celem resocjalizacji są optymalne relacje człowieka z otoczeniem, a najwyższymi wartościami – ład społeczny, rozwój osobowości i związana z nim wolność ludzka, gdyż wolność jest wartością autoteliczną – środkiem, dzięki któremu następuje urzeczywistnienie innych wartości oraz dóbr. Jednostka pozbawiona tych przymiotów traci swą podmiotowość.

Tego typu oddziaływania resocjalizacyjne są prowadzone na terenie schronisk dla nieletnich i zakładów poprawczych wobec młodzieży szczególnie zdemoralizowanej w przedziale wiekowym 13–21 lat. Nieletni są umieszczani w takich ośrodkach na podstawie Ustawy (1982), natomiast placówki te funkcjonują na bazie przepisów prawnych zawartych w Rozporządzeniu (2001).

Prowadzone działania na terenie schronisk dla nieletnich mają za zadanie zainicjować oddziaływania resocjalizacyjne, natomiast w zakładach poprawczych

następuje kontynuacja tego typu działań w sposób długofalowy. Jedną ze składowych takich oddziaływań jest już wspomniana technologia informacyjna, która na terenie omawianych placówek pełni formę edukacyjną i rozrywkową. Mając na uwadze zajęcia z przedmiotu informatyka oraz koła informatyczne prowadzone na terenie schronisk i zakładów, należy przyjrzeć się im przez pryzmat programów realizowanych na poszczególnych etapach kształcenia (programy nauczania informatyki): szkoły podstawowej, gimnazjum, szkoły zawodowej oraz szkoły branżowej. Składowe technologii informacyjnej wykorzystywane w placówkach należy określić jako zespół środków (czyli takich urządzeń, jak komputery, ich urządzenia zewnętrzne oraz sieci komputerowe) i narzędzi (czyli oprogramowania), które służą wszechstronnemu posługiwaniu się informacją. Idąc tym torem, należy stwierdzić, że szkoła ma za zadanie umożliwić wszystkim uczniom poznanie podstaw technologii informacyjnej oraz uwzględnić technologię informacyjną w programach różnych dziedzin nauczania. Ponadto zajęcia powinny pozwolić uczniom i nauczycielom na wykorzystanie technologii informacyjnej zgodnie z programami i wykorzystać technologię informacyjną w poznawaniu i nauczaniu w tych sytuacjach, gdy jest to celowe i korzystne.

Pracujący w schroniskach dla nieletnich i zakładach poprawczych nauczyciele, z którymi niejednokrotnie rozmawiałem, zwracają uwagę na częste wykorzystywanie w zajęciach szkolnych między innymi: edytorów, które służą do komponowania tekstów, arkuszy kalkulacyjnych do planowania i wykonywania obliczeń oraz przeglądark do prezentowania informacji wyszukiwanych w zasobach sieciowych. Nauczyciele uważają, że korzystanie z gotowych programów może mieć również charakter działań oryginalnych, kiedy nieletni podczas zajęć szkolnych oraz kół zainteresowań tworzą np. teksty, ilustracje, schematy obliczeń oraz prezentacje multimedialne. Należy jednak pamiętać, że informatyka to nie tylko edukacja, ale też zabawa i relaks, o których nie można zapomnieć w trakcie nauki i odpoczynku. Główną rozrywką, jakiej poświęcają się nieletni, oczywiście pod kontrolą nauczycieli i wychowawców, są gry komputerowe i możliwość surfowania po internecie. W dalszej kolejności komputer służy wychowankom do słuchania muzyki i oglądania filmów na portalu YouTube. Jak twierdzą w rozmowach sami zainteresowani, najbardziej lubią gry zmuszające ich do rywalizacji, np. wyścigi samochodowe oraz gry strategiczne. Surfowanie po internecie jest bardziej dostępne dla wychowanków przebywających w zakładach poprawczych, ponieważ oni są już po wyrokach i możliwość kontaktu ze środowiskiem zewnętrznym poprzez portale społecznościowe jest w ich przypadku dopuszczalna. Niestety w schroniskach dla nieletnich wychowankowie mają bardziej ograniczony dostęp do internetu, a podyktowane jest to najczęściej zaleceniami sądu rodzinnego, który umieścił nieletniego w placówce. Słuchanie muzyki przez nieletnich odbywa się dużo rzadziej niż oglądanie filmów. Wynika to najprawdopodobniej z tego, że w telewizji jest

dużo dostępnych stacji muzycznych, natomiast dobrych filmów, jak twierdzą wychowankowie, jest mało.

Interesujący jest fakt, że wykorzystanie komputera zarówno do rozrywki, jak i nauki budzi ogromne zainteresowanie wśród nieletnich i nie stanowi żadnej bariery do pozyskiwania dodatkowej wiedzy w celu zdobycia umiejętności w obsłudze różnych programów, które wydają się im interesujące i godne uwagi.

Badania własne

Badania zostały przeprowadzone we wszystkich 32 schroniskach dla nieletnich i zakładach poprawczych w Polsce. Uzyskane wyniki miały na celu dostarczenie odpowiedzi na dwa zasadnicze pytania:

1. Czy we wszystkich schroniskach dla nieletnich i zakładach poprawczych występują pracownie informatyczne?

2. W ilu i jakich placówkach funkcjonują koła informatyczne?

Metodą badawczą, którą posłużyłem się, była metoda sondażu diagnostycznego, a wykorzystaną techniką był wywiad. Wywiad, jak twierdzi Pilch (1977, s. 133), „jest rozmową badającego z respondentem lub respondentami według opracowanych wcześniej dyspozycji lub w oparciu o specjalny kwestionariusz”. Najogólniej wywiad definiuje się jako rozmowę kierowaną, w której udział biorą co najmniej dwie osoby – ankieter oraz respondent (Sztumski, 1995, s. 120).

Wywiad przeprowadzony z respondentami odbył się poprzez kontakt telefoniczny. Badaniem zostały objęte placówki resocjalizacyjne reprezentowane przez dyrektorów lub osoby upoważnione do udzielania wiążących odpowiedzi związanych z funkcjonowaniem zakładu. Badania zostały przeprowadzone w czerwcu 2018 r.

Tabela 1. Zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich

Placówki	Chłopcy		Dziewczęta		Cała próba	
	N	%	N	%	N	%
ZP	17	60,71	0	0,00	17	53,12
ZP i SdN	6	21,43	4	100,00	10	31,25
SdN	5	17,86	0	0,00	5	15,63
Razem	28	100,00	4	100,00	32	100,00

ZP – zakład poprawczy

SdN – schronisko dla nieletnich

Źródło: opracowanie własne.

Analizując zebrane dane z tabeli 1, należy stwierdzić, że na terenie naszego kraju funkcjonują 32 placówki resocjalizacyjne dla nieletnich, w tym 4 dla dziewcząt i 28 dla chłopców. Najwięcej, bo aż 17 ośrodków, to zakłady poprawcze dla chłopców, które stanowią 53,12% wszystkich placówek. W dalszej kolejności analizie poddano zakłady poprawcze połączone ze schroniskami dla

nieletnich – 6 ośrodków dla chłopców i 4 placówki dla dziewcząt, które stanowią 31,25% wszystkich badanych ośrodków. Natomiast najmniej liczną grupę stanowią placówki typu schroniska dla nieletnich. Jest ich tylko 5 w Polsce.

Tabela 2. Zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich w których występują pracownie informatyczne

Placówki	Chłopcy		Dziewczęta		Cała próba	
	N	%	N	%	N	%
ZP	17	60,71	0	0,00	17	53,12
ZP i SdN	6	21,43	4	100,00	10	31,25
SdN	5	17,86	0	0,00	5	15,63
Razem	28	100,00	4	100,00	32	100,00

Źródło: opracowanie własne.

Na bazie danych zawartych w tabeli 2 należy stwierdzić, że na terenie wszystkich zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich znajdują się pracownie informatyczne. W trakcie prowadzonego wywiadu dyrektorzy placówek jednoznacznie twierdzili, że powstanie często profesjonalnych pracowni informatycznych – komputerowych – jest wynikiem wymogów związanych z programem nauczania informatyki w poszczególnych szkołach na terenie schronisk i zakładów poprawczych.

Tabela 3. Zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich, w których funkcjonują koła informatyczne

Placówki	Chłopcy		Dziewczęta		Cała próba	
	N	%	N	%	N	%
ZP	9	64,28	0	0,00	9	60,00
ZP i SdN	3	21,43	1	100,00	4	26,67
SdN	2	14,29	0	0,00	2	13,33
Razem	14	100,00	1	100,00	15	100,00

Źródło: opracowanie własne.

Kolejną składową przeprowadzonych badań była możliwość ustalenia, w ilu placówkach funkcjonują koła informatyczne. Dzięki zebrany danym można stwierdzić, że koła działają na terenie 15 placówek, w tym 9 z nich to zakłady poprawcze dla chłopców (60%), 4 – zakłady poprawcze połączone ze schroniskami dla nieletnich (26,67), w tym 3 ośrodki dla chłopców i 1 placówka dla dziewcząt. Tylko 2 koła informatyczne funkcjonują na terenie schronisk dla nieletnich (13,33%).

Podsumowanie

Nauczyciele i wychowawcy na terenie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich mają za zadanie stwarzać wychowankom warunki do nabywania umiejętności poszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji

z różnych źródeł oraz posługiwania się w tym technologią informacyjną. Dlatego też korzystanie z technologii komputerowej i umiejętność selekcjonowania informacji są podstawowymi składowymi przygotowującymi uczniów do życia. Ponadto pogłębianie wiedzy informatycznej służy ogólnemu rozwojowi wychowanka, daje mu możliwość rozbudzenia zainteresowań, jest istotnym elementem powiązania wewnętrznego świata ośrodka ze światem zewnętrznym oraz potrafi rozgraniczyć i wykorzystać technologię informacyjną zarówno w celach edukacyjnych, jak i rozrywkowych.

Na bazie zgromadzonych danych w związku z przeprowadzonymi badaniami można udzielić odpowiedzi na postawione wcześniej pytania

Ad 1. Podstawa programowa informatyki realizowana na terenie szkół zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich wymusiła na władzach wszystkich 32 placówek konieczność powstania profesjonalnych pracowni informatycznych.

Ad 2. Biorąc pod uwagę dane zawarte w tabeli 3, można odpowiedzieć, że jedynie w 15 placówkach na 32 funkcjonują koła informatyczne. W pozostałych 17 ośrodkach, jak twierdzą dyrektorzy, koła takie nie funkcjonują, co nie znaczy, że pracownie nie są wykorzystywane przez nauczycieli i wychowawców do realizacji dodatkowych zajęć edukacyjnych, wychowawczych, profilaktycznych i innych. Ciekawy jest fakt, że niektórzy dyrektorzy placówek w celu utrzymania koła informatycznego i innych kół zainteresowań przenieśli realizację tych zadań do podstawowego wymiaru czasu pracy pracowników (pedagogów, psychologów, wychowawców i nauczycieli). Analizując powyższe informacje, można pokusić się o stwierdzenie, że likwidacja kół informatycznych wiąże się najprawdopodobniej z wdrażaniem na każdym „polu” oszczędności w związku z niskimi stanami liczbowymi nieletnich, jakie panują obecnie w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich.

Pomimo coraz mniejszej ilości kół informatycznych na terenie placówek resocjalizacyjnych, należy zwrócić uwagę, że koła te na przełomie lat były w oczach nieletnich najważniejszymi zajęciami dodatkowymi prowadzonymi na terenie ośrodków. Wskazują na ten fakt wyniki badań, jakie przeprowadziłem w latach 2005–2010 w Schronisku dla Nieletnich w Dominowie, które świadczyły, że koło informatyczne było najbardziej atrakcyjnym z kół zainteresowań, na które bardzo chętnie uczęszczali nieletni. Wynikało to jak sami twierdzili z umiejętności zainteresowania ich technologią informacyjną oraz rozwijaniem kompetencji informatycznych, które prowadziły do twórczej aktywności i możliwości wykorzystania nowej wiedzy po opuszczeniu ośrodka (Waśkowicz 2013, s. 117).

Patrząc przez pryzmat przeprowadzonych badań, wydaje się niezasadne likwidowanie kół informatycznych na terenie placówek resocjalizacyjnych, mając tak dobre zaplecze w postaci profesjonalnych pracowni informatycznych oraz

tak wielu wychowanków zainteresowanych zdobywaniem wiedzy w zakresie TI. Należy pamiętać, że obecnie młodzież żyje w świecie szeroko rozwiniętych mass mediów, a wszystkie nośniki typu laptopy, tablety, smartfony odgrywają ogromną rolę w ich życiu. Wraz z biegiem lat stają się one coraz bardziej zaawansowane, co sprawia, że są bardzo ważnym elementem w rozwoju technologii, pracy, nauce oraz rozrywce człowieka. Dzięki nowoczesnym technologiom komputery są coraz szybsze w przetwarzaniu danych i wpływają prawie na każdy aspekt życia człowieka. Dlatego też tak ważne jest zdobycie przez wychowanków placówek resocjalizacyjnych umiejętności wykorzystywania technologii informacyjnej, aby mogli mieć zbliżony zasób wiedzy do innych nieletnich, którzy nie doświadczyli pobytu w takich ośrodkach jakimi są zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich.

Literatura

- Collin, S.M.H., Głowiński, C. (1999). *Słownik komputerów i internetu*. Warszawa: WILGA.
- Dębicka, O., Winiarski, J. (2010). Zastosowanie systemów informatycznych we współczesnej gospodarce. W: *III Konferencja Naukowa InfoGlobMar 2010* (s. 7–8). Gdańsk: Wyd. UG.
- Jaworska, A. (2012). *Leksykon resocjalizacji*. Kraków: Impuls.
- Juszczyk, S. (2002). Edukacja na odległość. *Kodyfikacja pojęć, reguł i procesów*. Toruń: Wyd. A. Marszałek.
- Małecki, R., Arendt, D., Bryszewski, A. i Krasiekianis, R. (1997). *Wstęp do informatyki*. Łódź: Wyd. PŁ.
- Pilch, T. (1977). *Zasady badań pedagogicznych*. Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk: WSiP.
- Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z 17.10.2001 w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich. Dz.U. 2017, poz. 487.
- Sztumski, J. (1995). *Wstęp do metod i badań społecznych*. Katowice: Śląsk.
- Ustawa z 26.10.1982 o postępowaniu w sprawach nieletnich. Dz.U. 2016, poz. 1654.
- Wańkiewicz, W. (2013). Oddziaływania resocjalizacyjne poprzez koła zainteresowań na terenie Schroniska dla Nieletnich w Dominowie. W: Z. Bartkiewicz, A. Węgliński (red.), *Pedagogika resocjalizacyjna wobec współczesnych zagrożeń* (s. 111–125). Lublin: Wyd. UMCS.